

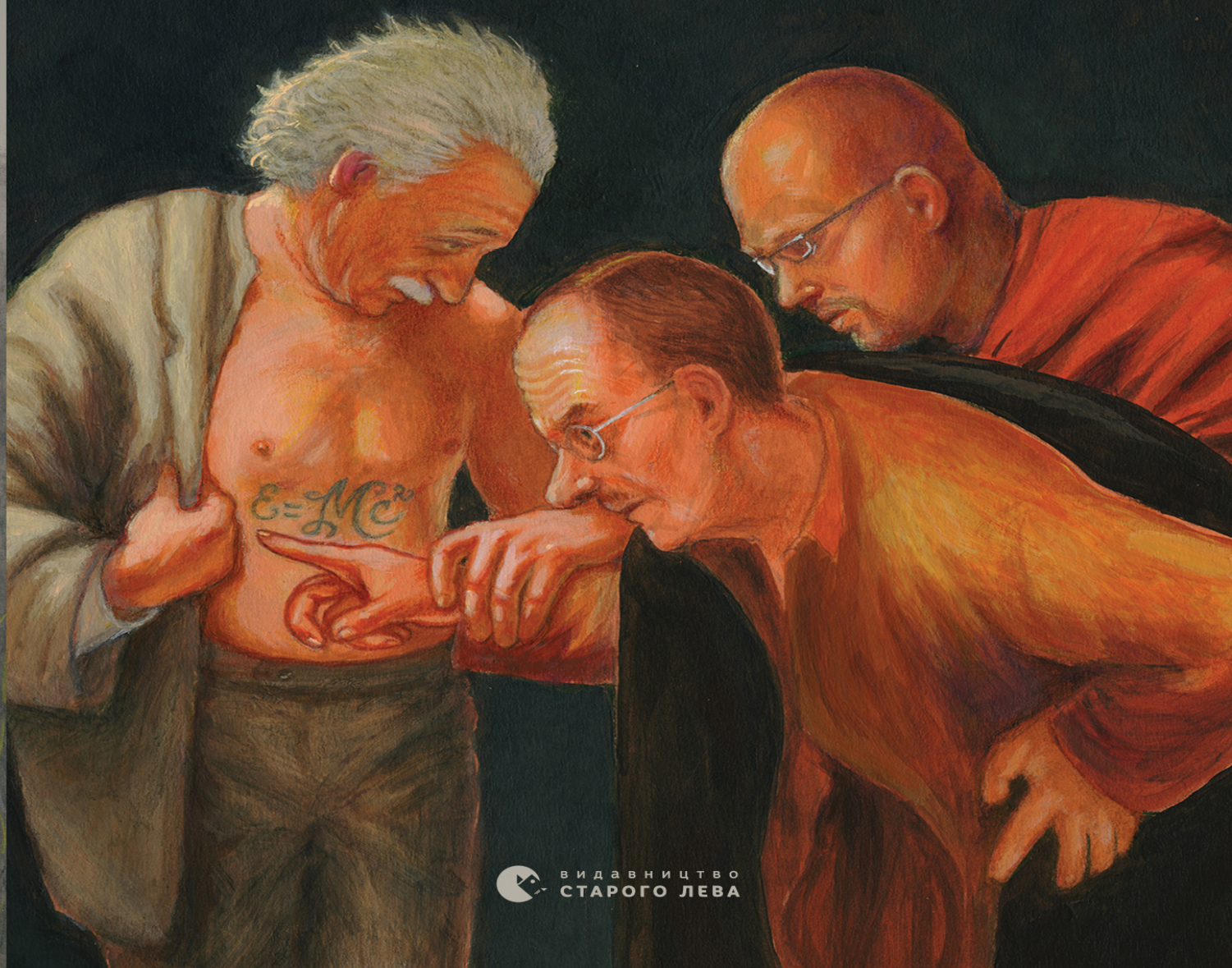
Церебро

Про книгу

«Церебро» — нова збірка малої прози Андрія Бондаря, яка впроваджує читачів у химерний світ маленьких людських пригод. Випадкові зустрічі, типові ситуації, які трапляються в кожного, спонукають замислитись, ухвалити рішення, діяти. Особливість цих текстів у тому, що деякі з них списані з реального досвіду, а інші — цілком вигадані — суцільна макабра і фантасмагорія.

Андрій Бондар

Щеребро

Мозг не знає, за чим він скучає.

Курган «Крик душі»

Дельфіни і шиншили

Господи, зроби так, як слід, або не роби нічого, просто нічого, але навіть коли Ти не робиш нічого, Господи, Ти не сидиш склавши руки. Всі знають, Господи, Ти до всього в житті їх прикладаєш, навіть коли здається, що Ти не робиш нічого. Присягаюсь, я не всує промовляю Твоє ім'я і не для того, щоб вимолити щось у Тебе або випросити. Ні, Господи, мені нічого від Тебе не треба. Я не настільки наївний, щоб чекати на чудеса чи одкровення. Нема дурних. Просто послухай, Господи, що я Тобі скажу, просто вислухай. Це я так — від слабкості. Я ж знаю, що Ти все одно не почувеш. А навіть як і почувеш, то я ніяк про це не дізнаюся.

А тому, звертаючись до Тебе, Господи, я насправді промовляю до себе. Так мені легше. Тоді мені здається, що я — не самотній, що є ще хтось, окрім мене, що нас насправді двоє. А коли хтось удвох, то це вже діалог, навіть якщо говорить тільки хтось один. Я знаю, Ти чув ранніх людей і навіть розмовляв із ними. Ти давав їм скрижалі. Ти руйнував їхні міста. Я знаю, я про це читав. Нам Ти скрижалі не даєш і наших міст ти не руйнуєш. Нам залишається лиш одне — користуватися скрижалями, які ти дав раннім людям. І в цьому проблема, Господи. Це несправедливо, Господи. Щонайменше несправедливо.

Наприклад, дельфіни, Господи. Ти їх створив. Тобі про це, напевно, відомо. Раннім людям не треба було пояснювати, що їх не можна мучити у дельфінаріях. Їм це було зрозуміло без пояснення: мучити дельфінів — абсурд. «Ми й так це знаємо, Господи», —

сказали ранні люди. А тому Ти нічого не написав на своїх скрижалях про дельфінів. Бо навіщо забороняти те, що й без заборони виконується? Інша річ — сучасні люди.

Їм потрібен окремий рядок на скрижалях про дельфінарії, про те, що не можна утримувати дельфінів у тісних брезентових ваннах два з половиною на два метри. Такий рядок точно допоміг би, Господи.

А ще шиншили. Це такі пухнасті гризуни. Якийсь по-особливому ніжний різновид кролика, Господи. Пам'ятаєш? Для них теж потрібен окремий рядок. Із шиншил шиють шуби, але не просто вбивають, із мертвих здираючи шкурки, Господи. Ні, шкурки знімають з іще живих шиншил. Я бачив фото такої шиншили, під яким було написано: «Ось шиншила. З неї живцем здерли шкурку. Але вона після цього ще живе півтори години». Ти колись казав, мовляв, не можна варити теля в молоці його матері. Ніхто й не варить, Господи. Технологічно це дуже складно. Ми їмо максимально знеособлену їжу. Мало того, що м'ясо, яке ми їмо, і язик не повернеться назвати чиймось сином. Для того, щоби приготувати теля в молоці його матері, нині треба докласти неабияких зусиль, Господи. Погодься, що ці півтори години життя такої шиншили заслуговують на Твою увагу.

Ти ж, мабуть, здогадуєшся, Господи, що це не про дельфінів і не про шиншил — про людей. От подумай, що насправді гріховніше — захотіти в думках чужу дружину чи жити з усвідомленням того, що цієї миті здирають шкурку з шиншили, якій доведеться прожити ще півтори години. І я мовчу, не договорюю, що ж стається далі з цією шиншилою. Ти не помітив, Господи? Це такий прийом. Люди називають його замовчуванням. Я замовчую, бо й так зрозуміло, що станеться з цією шиншилою. Чи пояснити, Господи?

Чи Ти мав на увазі, даруючи нам скрижалі, що ось, мовляв, десять приписів, а далі все по цимбалах? Я в це не хочу вірити. Але от питання, Господи: якби на Твоїх скрижалях з'явилися нові рядки — одинадцятий і дванадцятий — про дельфінів і шиншил, відповідно — це якось порушило би Твій Закон і спотворило би Провидіння?

Ти можеш мені заперечити: гаразд, сьогодні Ти просиш не здирати із живих шиншил шкурку і не маринувати дельфінів у тісних брезентових басейнах, але де гарантія, що за сто років не прийде ще хтось і не попросить про тринадцятий і чотирнадцятий рядки? Хто може гарантувати, що богоспасенні народи не почнуть для чогось здирати з дельфінів шкуру й топити шиншил у брезентових басейнах?

І я відповім Тобі, що гарантії нема. Але коли Ти обмежував гріховні думки ранніх людей про чужих жінок, хто міг дати гарантію, що не настануть часи, коли їх стане аж настільки багато і вони так відіб'ються від рук? Господи, Ти міг передбачити, що чужі жінки з нами сидітимуть в одних барах, працюватимуть в одних трудових колективах, засмагатимуть топлес на пляжах? І що в сучасних умовах чоловік згадує про те, що він Людина Книги, а не сексуальна машина лише останньої миті, коли вже занадто пізно і все скінчено — заповідь порушено? Ти знаєш, що таке топлес, Господи? Але я не прошу Тебе щось змінювати у скрижалях, які Ти подарував раннім людям, Господи. Просто допиши: «Не муч дельфінів у дельфінаріях» і «Не здирай із живих шиншил шкурки». Господи, зроби все, як слід. Або не роби нічого.

Via Dolorosa

Було літо 2007 року. Місяць липень. Його середина.

Я вчився їздити, але не вмів. Я мав водійські права, але краще б їх не було. Якби їх не було, я би просто не сів за кермо. Але права були. І машина була. Ми вранці купили її в автосалоні, а в обід її треба було звідти забрати. Вишневу «шкоду фабію».

Так буває — ти маєш права, але не вмієш їздити. Ні, ти їздив. Поруч сидів інструктор зі своїми педалями, а ти крутив кермо. У тебе навіть свідоцтво про закінчення водійських курсів є. Ти слухав теорію, знаєш, як надати першу медичну допомогу, непогано орієнтуєшся у знаках і відрізняєш універсал від седана. От тільки сам ти ніколи не їздив. А якщо ти сам не їздив, то машину з салону забирати не варто.

Однак ти маєш права. Тож які проблеми? Сідаєш і їдеш. Ну, бо навіщо тобі тоді машина, якщо ти нею не їдиш? Вирішили ж уже, вибрали модель, проплатили гроші. Сідай, заводь мотор, витиснув зчеплення, перша передача, відпускаєш зчеплення, газу, рушив, знову зчеплення, друга передача, знову газу — і так далі. Це всім відомо. Але досвід... Його не було. Була нова машина, дорога додому через усе місто і хвилювання. Ну, і права теж були. Але краще б їх не було.

Ця історія залишила в мені відбиток на все життя. Її можна описати кількома словами, а можна виписати складне психологічне полотно. Втім, як би я її не описав, все одно вийде один великий трагічний конфлікт між правом і справедливістю, де справедливість торжествує і пропонує тобі повчальний урок. Як у давньогрецькій трагедії, озброєний правом герой іде стежкою, наскрізь пронизаною

фатумом, а наприкінці її переживає катастрофу — очисний катарсис. Він може загинути, як сини Медеї, а може й осліпнути, як цар Едип, і приректи себе на вигнання. І невідомо, зрештою, що гірше — смерть чи вигнання. Можна, звісно, після цієї високої поразки сподіватися на те, що тебе відмолять у справедливих богів і нав'язливі еринії з доброго дива стануть евменідами. Але це світить дуже небагатьом.

Про те, що це очисний катарсис, ти дізнаєшся не одразу. Одразу ти довідуєшся, що ти ідіот. Точніше, ти ідіот, поставлений у певні конкретно-історичні умови: сьогодні особливий день у твоєму житті, ти забираєш свою першу машину з автосалону і ти маєш права. Все побудовано так, що ти чомусь опиняєшся в полоні фатуму і сам від самого початку внутрішньо погоджуєшся на катастрофу.

Десь всередині, звісно, жевріє племінчик надії, що, можливо, все минеться, але ти прекрасно знаєш, що не вмієш нормально відпускати зчеплення. Ти знаєш, що так за всі курси й не навчився плавно перемикаєш швидкості. Ти кидаєш зчеплення і машина глухне. Ти не вмієш їздити задом. Ти випадково вмикаєш двірники в сухий день і не знаєш, як їх вимкнути. Ти забуваєш увімкнути повороти... Ти все це знаєш про себе. Тобто нібито справедливо себе оцінюєш. Критично. Але право у вигляді водійських прав усе одно сильніше.

А найгірше, що, попри реалістичну оцінку ситуації, геть зникає будь-яка здатність до пошуку альтернативи. Це твій день, твоя машина й історія ця — тільки твоя. Чоловік повинен уміти забрати свою машину з автосалону. А інакше навіщо йому жити? Чи ти хочеш, щоб твою машину з автосалону забрав хтось інший? Дядя Вася, наприклад. Реальний дядя Вася, родич твоєї дружини. Чи таксист. Чи друг сім'ї. Вони можуть забрати машину зі салону і привезти її тобі у двір. А далі

що? Так вона там і стоятиме? Тоді навіщо все це було? Ти купив машину, щоб вона стояла на подвір'ї?

Ти б, може, і відмовився від цього задуму, якби хтось поруч посилив твої сумніви. Але навколо всі люди відчайдушно впевнені в тобі. Вони теж знають, що ти маєш водійські права. А права — це задокументована надійність. Люди вірять у тебе. Отже, у тебе, окрім права, є ще віра людей. А з вірою людей гратися не можна. Руйнування роками створюваного образу надійного хлопця дорого коштує.

Отже, це був дуже небезпечний коктейль, куди вже до відомих складників давньогрецької трагедії домішувались в різних пропорціях гордість і упередження, страх і трепет, шум і шал. Ну й, звісно ж, екзистенціалізм — це гуманізм. Ситуація була настільки хрестоматійно людською, що від неї в жилах стигла кров. Але я сподівався. Сподівався, що все минеться, що якимось воно буде, що не святі горщики ліплять. Що я таки зможу.

І я зміг.

От чесно — зміг. Я маю живого свідка. Свою дружину. Вона була зі мною і підтримувала мене. Вона пройшла стежкою, пронизаною фатумом, разом зі мною. І взагалі, всьому найкращому в собі я завдячую здебільшого їй. Я спромігся на небачену концентрацію терпіння, мужності та твердості духу — і зміг.

Це були півгодини карколомного польоту. Замість десяти хвилин — півгодини. По-перше, я не зумів повернути на потрібну вуличку і довелося їхати через весь центр, обтиканий світлофорами. Ми зробили абсурдне коло пошани, точніше, ганьби. По-друге, на кожному світлофорі ми щонайменше на півхвилини затримували весь рух. Я дивився на дружину і постійно повторював у різних варіаціях одну фразу: «Що це з нею?.. Але я все правильно роблю!..» По-третє,

людський чинник. Водії, що сигналили нам у спину, звинувачувались у всіх гріхах людства, найменшим із яких був брак емпатії. «Хіба ви не бачите, що я вперше за кермом?», «Хіба ви не розумієте — з машиною проблеми!» — подумки молився я до цих безжальних автомобільних клаксонів. По-четверте, на одному зі світлофорів, уже неподалік дому, на розі Січових Стрільців і Мазепи, я поїхав на червоне. Жінка з немовлям на руках, яку я мало не збив, щось пристрасно кричала в мій бік, але я вимагав від неї розуміння: мила пані, людина, яка кидає зчеплення, не здатна водночас стежити за перемиканням світлофора, і взагалі, я ж вас не збив, слава Богу, а інший би, може, і не пожалів... Одне слово, це була справжня Via Dolorosa — я слухняно ніс свій хрест.

Аж ось вулиця Сторіччя Червоного Хреста, ось праворуч церква Різдва Христового та митрополичі палати, ось місцева спілка письменників, ось вузька арка, у яку треба в'їхати, ось пішоходи, яких треба пропустити, ось зупинка, під час якої знову глухне мотор. Остання зупинка перед в'їздом у двір. Я востаннє заводжусь і тихенько прокрадаюсь. Для мене є там місце. Останні оплески амфітеатру, останні погляди звироднілої юрби. Я зупиняюсь і сам глушу мотор. Нарешті зупиняється струмінь холодного поту на хребті. Немає ні смерті, ні життя. Є просто велике отупіння та самотність. І шум у вухах, як у старих інтернет-модемах. Уже не женуться зграї голодних клаксонів, уже не глухне мотор, уже не дорікають суворі жінки з немовлятами. Я зміг. Я виконав місію і не змарнував людських надій.

— А, ви вже приїхали... — чую я байдужі голоси квартири. Нічого особливого — вони просто приїхали. Мозок плаває у прохолодній рідині. Це мозок дятла у вічній прострації. Мені треба лягти. Я все вже усвідомив. І тепер мушу подолати цей шум і розпружити кінцівки,

задерев'янілі від постійного напруження. Я лягаю на диван і заплющую очі. Світ іде обертом, якісь уривки вражень і візій — і одна-єдина напівдумка: як добре, що жодного разу не довелося їхати задом.

У цей момент можна було би подумати, що настав катарсис. Що це самотнє отупіння з модемним шумом у вухах і є катарсис. Але ні, це ще не катарсис. Це ще тільки хор перед Едиповим усвідомленням і засліпленням. Ти ще не знаєш, що спав із власною мамою, але вже чуєш хор. Ти думаєш, що це просто модемний шум, але це справжній хор. Краєчком свідомості ти чуєш, як по бляшаних дахах стукотить парка липнева злива. Ти думаєш, що це символічне очищення. І як же ж добре, що ця злива не почалася півгодини тому...

Зі стану тупої протрації тебе виводить чийсь стривожений голос. Це голос старшої жінки. Вона каже, що їй страшно. Чому тобі страшно, жінко, адже весь страх позаду? Чому схиляєшся ти наді мною із цим жахливим від богів провіщенням? Їй страшно, бо машина зачинена лише на центральний замок. Сигналізація ще не встановлена, а тому нашу прекрасну нову машину можуть викрасти. Центральний замок — це злочинно мало, це просто за один крок до викрадення.

— На Чорновола є стоянка з охороною... П'ять гривень за добу... — чуєш ти немовби з потойбіччя тривожний голос давньогрецької трагедії. — Будь ласка, відвези туди машину. Подалі від гріха. *Мені так буде спокійніше.*

І ти підводишся з дивану. Ти не маєш сил для спротиву. *Мені так буде спокійніше.* Ти знову не маєш права вибору. Ти щойно підтвердив свій образ надійного хлопця і привіз машину з автосалону. А це означає, що проїхати зайві кількасот метрів не становитиме для тебе жодних проблем. Важкі ватяні ноги, хворобливе розпруження, яке не

залишає місця навіть нервовим посмикуванням кінцівок. Ти приречено береш ключ і спускаєшся вниз.

Затишне подвір'я осяяне яскравим сонцем липневого пополудня. Ти помічаєш перші брудні патьоки на твоїй ще зовсім новій машині. Ти відчиняєш двері й сідаєш за кермо. Ти озираєшся на задню шибку, всіяну великими дощовими краплями. Кожна крапля — неначе збільшувальне скло. Ти заводиш двигун.

Ти пригадуєш, як вмикається задня передача. Ти вмикаєш її, лівою рукою різко вивернувши кермо, а лівою ногою рішуче натискаючи на газ. Машина різко смикається, розвертається і впирається задом у пластиковий хрумкіт і металевий брязкіт. Машина глухне. Ліворуч ти помічаєш щось сіре. Це сусідська «лада». Своєю задньою фарею ти в'їхав їй просто в ліве дзеркальце і пом'яв двері. Ти перестрибуєш через коробку передач і вилітаєш через пасажирські двері назовні. Ти щось говориш сам до себе. Але це якісь не твої слова.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ